

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Devarim

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 594 [1833 oder 1834]

הכ אצת יכ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8969

כי תצא כד כה

לַגֵּר לִיתוֹם וְלֹא־למָנָה יִהְיֶה׃
(כא) כִּי תִבְצֹר בְּרִמָּה לֹא תַעֲוִלֶּל
אֶחָדֶיךָ לַגֵּר לִיתוֹם וְלֹא־למָנָה
יִהְיֶה׃ (כב) וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד
הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־כֵּן
אֲנֹכִי מִצְוָה לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר
הַזֶּה׃ ס כה (א) כִּי־
יִהְיֶה רִיב בֵּין אַנְשִׁים וְנִגְשׂוּ אֶל־
הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם וְהִצְדִּיקוּ אֶת־

תרגום אשכנזי קכה

כעס דעם פֿרעמדען, דעם וואָס
זען אונד דער וויטטווע שטעט
הען. (כא) ווען דוא וויינלעזע
העלטסט, זאָ שטעללע קיינע
נאַבלעזע אָן, לאָס עס דעם
פֿרעמדען, דעם וואָזען אונד
דער וויטטווע שטעהען; (כב) בע-
דענקע, דאַס דוא איין שקלאָס
ווע געוועזען ביזט אין מצרים;
דאַרום בעפֿעהלע איך דיר, זאָ
זו טהון.

כה (א) ווען לייטע איינען
שמרטיט מיט איינאַנ-
דער האַבען, אונד קאָממען
פֿאַר געריכט, אַללוואָ זיא
געריכטעט ווערדען, מאָן

הצדיק

תרגום אונקלוס

וְלֹא־רמִלְתָּא יְהִי׃ (כא) אַרִי תִקְטוֹף בְּרִמָּה
לֹא תַעֲלִיל בְּחֶרֶף לַגֵּיּוֹרָא לִיתְמָא וְלֹא־רמִלְתָּא
יְהִי׃ (כב) וְתִדְבֵר אַרִי עֶבֶדָא הַוִּיתָא בְּאֶרְעָא
דְּמִצְרַיִם עַל בֵּן אָנָּא מִפְּקִיד לָךְ לְמַעַבְד
יח פֿתָּקמָא הַדִּין׃

כה (א) אַרִי יְהִי דִין בֵּין גְּבֻרָא וְיִתְקַרְבוּן
לְדִינָא וְיִדְנִינוּן וְיִזְכוּן יח זְבָאָה
וּיחִיבוּן

ר ש"י

אחר־כֵּן זו שמה: (כא) לא תעולל. אם מלאת
בו עוללות לא תקחנה ואי זו היא עוללות
כל שאין לה לא כתף ולא נטף יש לה
אחד מהם הרי הוא לבעל הבית וראיתי
בגמרא ירושלמית אי זו היא כתף פסיגין
זה על גב זה נטף אלו התלויות בשדרה
ויורדות׃

כה (א) כי יהיה ריב. סופס להיות
נגשים אל המשפט אמור מעתה
אין שלום יולא מתוך מריבה מי גרם
ללכת לפרוש מן הצדיק הוי אומר זו
מריבה

ב א ו ר

יהיה, הנשאר עליו, וזכר הכנוי אף שלא בא שם הגוף, והוא כמו בלע"ז קאָשען זיינפערסאָנאָווי׃
(כא) תעולל, כמו הלא טוב עוללת אפרים מבניר אביעזר (שופטים ח' ג'), והטעם אם תמלא
בו עוללות לא תקחם, וחז"ל ביארו אי זו היא עוללות? כל שאין לה לא כתף ולא נטף (פיאה
פ"ו מ"ד), והם הענבים שלא נתבשלו כל לרכן, והן מחוברות בשדרה אחת אחת, אינן שוכבות זו
על זו, ואינן תלויות ויורדות׃ (כב) וזכרה, מבואר למעלה (בפסוק י"ח):

כה (א) ריב בין אנשים, על דרך הפשט ידבר הכתוב כשאחד מלער את קבירו בהכאה, או
פוגע בכבודו, ומכאן סמכו רבותינו על העדים שהעידו שהוא בן גרושה או בן
חלוצה והוזמו (ולא נוכל לקיים ועשיתם לו כאשר זמם), שילקו: ושפמום, האופטים: את
הצדיק

ה מ ע מ ר

כה (א) כי יהי, עיין מה שאמרנו לעיל על פסוק לא יומתו אבות על בנים.
לא

הצדיק והרשעו את הרשע:
 (ג) והיה אם בן הכות הרשע
 והפילו השפט והכהו לפניו כדי
 רשעתו במספר: (ג) ארבעים
 יכנו לא יסיף פני-סיף להכתו
 על-אלה מכה רבה ונקלה אחיק
 לעיניו: (ד) לא-תחסם שור

כדישו

שפריט דען גערעכטען לאו, אונד פֿעראורטהילט דען אונגערעכטען; (ג) ווען נון דער אונגערעכטע גייסעלצוקט פֿערדיענט, זאָ זאלל איהן דער ריכטער אין זיינער געגענווארט הינלעגען, אונד גאך זיינעם פֿערברעכען, איהם איינע בעשטיממע אנצאהל גייסעלשלעגע געבען לאַססען. (ג) פֿיערציג שטרייכע זאלל ער איהם געבען לאַססען, אבער ניכט מעהר, דאָמיט

ער איהן ניכט איבער דיעזע צאהל צו זעהר גייסעלן לאַססען. אונד דיין ברודער פֿאָר דינען אויגען גאָר צו פֿעראַכטליך געהאלטען ווערדע. (ד) פֿערבינדע דעם אַכסען

דאָ

תרגום אונקלוס

רש"י

ויחייבון ית חייבא: (ב) ויהי אם בר הייב
 לאלקאה חייבא וירמיניה דינא, וילקיניה
 קדמוהי במיכת חובתיה במגן: (ג) ארבעין
 ילקיניה לא יסיף דילמא יסיף לאלקיניה
 על אלן קחא רבא וינקל אחיק לעינך:
 (ד) לא תחוד פום תורא בדישיה: (ה) ארי

ייחבון

מריבה: והרשעו את הרשע. יכול כל המתחייבין בדין לוקין תלמוד לומר. (ב) והיה אם בן הכות הרשע. פעמים לוקה ופעמים אינו לוקה ומי הלוקה למד מן הענין לא תחסום שור כדישו לאו שלא ניתק לעשה: והפילו השופט. מלמד שאין מלקין אותו לא עומד ולא יושב אלא מוטב: לפניו. כדי רשעתו. ולאחריו כדי שתיס מכאן אמרו מלקין אותו שתי ידות מלאחריו ושליש מלפניו: במספר. ואינו נקוד במספר למד שהוא

דבוק לומר במספר ארבעים ולא ארבעים שלמים אלא מנין שהוא סוכם ומשלים לארבעים הן ארבעים חסר אחת: (ג) לא יסיף. מכאן אזהרה למכה את חבירו: ונקלה אחיק. כל היום קורה רשע ומשלקה קראו אחיק: (ד) לא תחוס שור. דבר הכתוב בהווה והוא הדין לכל בהמה חיה ועוף ולכל מלאכה שהיא בדבר מאכל אם בן למה נאמר שור להוויא את האדם:

כדישו

ב א ו ר

הצדיק, על שם סופו: (ב) בן הכות, בחיר"ק, כמו בן נון, והטעם כמו בן בליעל (בן מות אהה), שראוי להכותו לפי שהכה חבירו (או הלשין עליו ולערערו). (הראב"ע): והפילו השפט, כלווי וכן והכהו, והעד לפניו. (הראב"ע), וכן הוא בתרגום אשכנזי: כדי רשעתו, במספר המכות היה נראה לנו שיש עון שזכה עליו עשר גם עשרים ופחות ויותר, והעד כדי רשעתו, רק לא יסיף על ארבעים, לולי דברי הקבלה והוא לבדו האמת. (הראב"ע): (ג) ארבעים, מכות: ונקלה, שיתבזה אחיק בשחטנו מכה רבה בלי מספר, כי אז יחשבו הרואים שהוא נקל וצווי כל כך עד שאיך לריך לחמול עליו ותכנו נפי רזונך, והנה תכלית העונש הוא להשיב הנענש אל דרך הישר, והרואה את עזמו צווי וספל צעיני כל יושבי שער עירו לא ישוב אל הטוב לעולם: (ד) החסם, בן דרך הדישה בארנות ההם, שדווש הבהמה את התבואה ברגליה, ואמר שלא יבלום את כי השור בשעה שהוא דש, והמילה הזאת היא מעטם רמזות על בעלי

חיים

בדישו: ס (ה) כי

ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם
ובן אין לו לאתהיה אשת
המת החוצה לאישור יבמה יבא
עליה ולקחה לו לאשה ויבמה:
(ו) והיה הבכור אשר תלד יקום
על שם אחיו המת ולא ימחה

שמו

דצו מויל ניבט, ווען ער דרישט.
(ה) ווען ברודער צוזאמען
וואהנען, אונד איינער פאן
איהנען שטירבט, אהנע איי
נען זאָהן צו הינטערלאסען,
זאָ זאלל דיא פֿרוא דעס פֿער,
שטאַרבענען קיינען פֿרעמדען
אויסערהאלב דער פֿאַמיליע
הייראַטען, איהר שוואַגער
זאלל איהר בייאואָהנען, זיא
צום ווייבע נעהמען, אונד דיא
ברודער-עהע פֿאַללציהען;
(ו) דער ערשמע זאָהן, דען

זיא געבעהרט, זאלל דען נאמען דעס פֿערשטאַרבענען ברודערס בייאבעהאלטען, דצו

טיט

ר ש י

תרגום אונקלוס

בדישו - יכול יחסמו מנחון תלמוד לומר
לא תחסום שור מכל מקום ולמה נאמר
דיש לומר לך מה דיש מיוחד דבר שלא
נגמרה מלאכתו וגדולו מן הארץ אף כל
כיוצא בו ילא החולב והמגנן והמחנן
שאין גדולו מן הארץ ילא הלש והמקטף
שנגמרה מלאכתו לחלה ילא הנודל בתמרי'
ובגרוגרות שנגמרה מלאכתן למעשר:
(ה) כי ישנו אחים יחדיו - שהיה להם
ישיבה אחת בעולם פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו: יחדיו - המיוחדים בנחלה פרט לאחיו מן
האם: ובן אין לו - עיין עליו בן או בת הבן או בת הבת: (ו) והיה הבכור -
גדול האחים הוא ייבם אותה: אשר תלד - פרט לאילונית שאינה יולדת: יקום על שם אחיו -
זה שייבם את אשתו יטול נחלת המת בנכסי אביו: ולא ימחה שמו - פרט לאשת קריס ששמו מחוי:
השערה

יחבון אחין פחדא וימות חד מנהון ובר
לית ליה לא חתיהאפת מיחא לכרא לגבר
אחרון יבמה יעול עליה ויסבה ליה לאנתו
ויבמניה: (ו) ויהי בוכרא די תלד יקום
על שמה דאחודי מיחא ולא יתמחי שמייה
מישראל

ב א ו ר

חיים: (ה) כי ישבו אחים, אחים ממש כמו שדרשו רבותינו ז"ל, וכן תרגם המתרגם האשכנזי,
ורבים אמרו שהוא גם על שאר קרובים וראייתם מצועז, וטען עליהם הראב"ע כי אין שם זכר
יבום כי אם גאולה, ועוד מה טעם להזכיר יחדיו ואם היו במדינה אחת או בחלך אחד, אלא
שהכוונה על אחים ממש ויחדיו שהיו יחדיו בעולם כמוזכר בתלמוד: ובן אין לו, על דעת
רבותינו לא הותרה אשת אח ליבם כי אם בשמת ולא הגיח בנים כלל: החוצה, דהיינו לאיש
זר: ויבמה, וע"י נשואין הללו יקיים מצות יבום, וכן הוא בתרגום אשכנזי - ואין מקום לטענת
המכחישים שחשבו שזה אות כי איננה יבמה כמו שזכר הראב"ע ולא נאריך בדבריהם: (ו) יקום
על שם אחיו, לפי הפשט אחיו מוסב על היבם, שהבן אשר תלד היבמה יקרא על שם אחי
היבם, אם על שמו ממש, שינתן לו שם כשם דודו המת, או לנחלה, שיהיה כאלו הוא זרעו
היורש

ה מ ע מ ר

(ד) לא תחסום, במדבר באין זרע וקביר לא הי' נריך להזהיר על זה. (ה) כי ישבו, מצות
יבום כנר היתה לפנינו בישראל למנהג כדמוכח ממעשה תמר, אך שאז היה הכרח גם ליבם גב'
ליבמה

תרגום אשכנזי

כי תצא כה

מיט ניכט דעססען נאמע אין ישראל אונטערגעהע. (ז) ווילל אבער דער מאן זיינע שווע גערין ניכט הייראטהען, זא געהט זיא הינויף אין דאז טהאר צו דען עלטעסטען אונד שפריכט: מיין שווא גער ווייגערט זיך זיינעם ברוי דערס נאמען אין ישראל צו ערהאלטען, ער ווילל מיך ניכט צור ברודער-עהע. (ח) דיא עלטעסטען דער שטאדט זאל לען איהן רופען לאססען, אונד מיט איהם רעדען; ווען ער דאן אויפטריוט אונד שפריכט: איך מאג זיא ניכט געהמען;

שמו מישראל: (ז) ואם לא יחפץ האיש לקחת את יבמתו ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי: (ח) וקראו לו זקני עירו ודברו אליו ועמד ואמר לא הפצתי לקחתה: (ט) ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה

נעלו
(ט) זא טרעטע דיא שוועגערין הינצו אים געזיכטע דער עלטעסטען, ציעהע אידם דען

רשי

תרגום אונקלוס

(ז) השערה - כתרומה-לחרע בית דינא: (ח) ועמד - בעמידה: ואמר - בלשון הקדש ואף היא דכריה בל"הק: (ט) ויקרא לאחיהי שקמא בישראל לא אבי ליבמותי: (ח) ויקרון ליה סבי קרתייה וימללון עמיה ויקום וימר לא רעיתי למסבה: (ט) ותקרב יבמתיה לנחיה לקדם סביא ותשרי

ב א ר

היורש אותו, ויקרא תמיד על שמו; וכמו שהבן אף שאין שמו כשם אביו, הוא נקרא על שמו, ומקים שם לאביו שאומרים זהו בן פלוני, בן יהיה בן היבמה - וזה נראה יותר, שהרי בנועו נאמר ולא יכרת שם המת מעם אחיו ומעצמו מקומו, ולא קראו אותו מחלון. וכענין הזה פירש רש"י ז"ל שם במגילת רות (ד' י'), להקים שם המת על נחלתו, מתוך שאשתו יולדה ונאה בנחלה, ומכנסת ומוציאה, אומרים זאת היתה אשת מחלון, שמו נזכר עליה עכ"ל, אף אז נאמר בן בן היבמה - אמנם בעבור שמת אחיו רחוקה ממלת יבמה, אמרו רז"ל שהיא מוסבה על מלת הנכור הקרובה, ודרשו בו, שהיא גדול האחים מינס, והוא יטול חלק המת בנוכחי אביו, ושהאילונית אינה מתיבמת, וכן אשת הסרים, ששמו מחוי. וכתב הרמב"ן שזהו כלל אסמכתא, ועל דעתי דרש גמור הוא, מכנוי אחיו שדרכו לחזור על השם הקרוב: (ז) לא אבה, מאן בדבור, לא אבה במחשבה: יבמי, האמת כי היו"ד סימן הפעל. (הראב"ע): (ח) ודברו אליו, אולי ישוב ונחם: ועמד ואמר, ואם בכל זאת יעמוד ויאמר: לא הפצתי, אינני חסן, עבר במקום הווה וכן רבים: (ט) וחלצה נעלו, לקנות ממנו ירושת אחיו המת, כמו שמינו

ה מ ע ר

ליבמה גם ילדה לזקן ובעיר לימים לזקנה, ותורתנו הקדושה התיירה הזלויה כי נגד פני עליון לענות איש או אשה בקשר האישות יתנגד לטבעם, ויען עיקר ענין היבום הוא להקים שם אחיו בנחלה כמו שקבלו רז"ל, לכן נא עתה כאשר היו נכונים לצוא אל הנחלה ואל המנוחה.

כי תצא כה

נעלו מעל רגליו וירקה בפניו וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו: (י) ונקרא שמו בישראל בית הלוי הנער: (יא) כי ינצו אנשים יחדו איש ואחיו וקרבה אשת האחד להציל את אישה מיד מכהו ושלחה ידה והחזיקה במבשיו

תרגום אשכנזי קכו

דען שוה פאן דעם פוסע אב, שפייע פאר איהם אויס, אונד שפרעכע: זא געשעהע דעם יעניגען, דער זיינעם ברוי דערס הויז ניכט ערבויען ווילל! (י) אלסדאן זאלל ער אין ישראל דען ביינאמען פיה. רען: דאז הויז דעם בארפייסערס. (יא) ווען צווייא מענגער אים צאנקע העפטיג אן איינאנדער געי ראטהען, אונד דיא פרויא דעם איינען ווילל איהרען מאן פאן דער האנד דעם

שלעגערס רעטטען, געהט הין אונד ערגרייפט דיעזען בייא דער שאאם; זא

תרגום אונקלוס

סיניה מעל רגליה וחרוק באנפוהי וחתב ותימר בדין יתעבד לגברא דילא יבני ית ביתא דאחיה: (י) ויתקרי שמה בישראל בית שרי סינא: (יא) ארי ינצון גברין בחדא גבר ואחיהו ויתקרב אמת חד לשוקא ית בעלה מיד מחוהי ותושיט ידה ורתתקף בביה

ר ש י

(ט) וירקה בפניו. על גבי קרקע: אשר לא יבנה. מכאן למי שחלן שלא יחזור ויבס דלא כתיב אשר לא בנה לא אשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה: (י) ונקרא שמו וגו'. מלו' על כל העומדים שם לומר חלון הנעל: (יא) כי ינצו אנשים. סופן לבא לידי מכות כמו שנאמר מיד מכהו אין שלום יולא

ב א ו ר

בנצו דרך ארץ לפי פשוטו, (רש"ט) ואינו נכון, כי אדרבה בוצו הולך לקנות השדה מיד בעמי וזה הזאת שהכל לאלמנת המת בלא בנים בירושה ולא תלטרך לקנותה מן היבס או הגואל, כי לדעתו הגואל והיבס משפט אחד להם, אחרי שהביא ראיה מבוטו; ואולם אנחנו בדרך הראש"ע נלך שיש הבדל רב בין יבס לגואל, והרואה יראה ששם נאמר וישלוף נעלו, שלף איש נעלו (רות ד' ז' ח'), והוא הסרת הנעל בנחת ולקנין שהקונה ישלוף בעצמו נעלו מעל רגלו, וכאן יאמר וחללה והוא הסרה בתוקף ובחזקה בענין לדיק מלרה בחלן, ואין חלילה זו אלא בזיון וחרפה, שהיא תבזו לעיני כל ותחלון נעלו בחזקה, וירקה בפניו עד על זה הפירוש. וראיתי בתרגום רות שתרגם נעלו נרתק יד ימיניה, לפי שלא נאמר שם מעל רגלו, כמו שכתוב כאן, כי היה שם לקנין, וכאן לבזיון: בפניו, לפניו ע"ג קרקע. (רש"י). וראש"ע כתב ודרך השטש לפני הנעל, כמו והיא כתובה פנים ואחור: אשר לא יבנה, כמו ואבנה גם אנכי ממנה, ושם מבואר: (י) שמו, שם כינוי דרך בזיון כמו שאמרנו: (יא) והחזיקה במבשיו, תאמו בחזקה

ה מ ע ר

(יא) כי ינצו, קבלו חכמינו ז"ל שיקר כוונת המלוה הזאת להציל הנרדף מיד הרודף, וז"ל ספרי והחזיקה במבשיו מה אחרו מקים מיוחד שיש בו סכנת נפשות ונאמר על זה וקלותה את כפה, כך כל דבר שיש בו סכנת נפשות הכי הוא בקלותה את כפה וכו', ע"ש. ועל פי הדברי' האלה

תרגום אשכנזי

כי תצא כה

(יב) זא הויע אוהר, אהנע פערשאנען, דיא האנד אב. (יג) האלטע אין דיינער טא. זע ניכט צווייערלייא גע. וויכט, גראסעס אונד קליי. נעס. (יד) האלטע אין דיי. נעס הויזע ניכט צווייערלייא שעפעל, גראסען אונד קליי. נען. (טו) פעלליג אונד ריכטיג געוויכט, וויא אויך פעלליג אונד ריכטיג מאאס זאללסט דיא האבען, דאמיט דוא לאגי גע אויף דעם ערדרייכע לע.

ר ש י

יולא מתוך ידי מלות: (יב) וקלותה את כפה. ממון דמי בשחו הכל לפי המבנים והמתניים או אינו לא ידה ממש נאמר כאן לא תחוס ונאמר להלן בעדי' ושמין לא תחו' (דברים י"ט) מה להלן ממון אף כאן ממון: (יג) אכן ואכן. משקלות: גדולה וקטנה. גדולה כשמכזשת את הקטנה שלא יהא נוטל בגדולה ומחזיר בקטנה: (יד) לא יהיה לך. אם עשית כן לא יהיה לך בלום: (טו) אכן שלמה וזדק יהיה לך. אם עשית

במבשיו: (יב) וקצרתה את כפה לא תחוס עינך: ס (יג) לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה: (יד) לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה: (טו) אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה לך למען יאריכו ימיה על האדמה

תרגום אונקלוס

בבית בהתחיה: (יב) ותקוץ יח ידה לא תחוס עינך: (יג) לא יהי לך בכיסך מתקל ומתקל רב וועיר: (יד) לא יהי לך בביתך מכילא ומכילא רבטא וועירתא: (טו) מתקלין שלמין דקשוט יהון לך מכילן שלמין דקשוט יהון לך גדיל דיורכון יומך על

ארעא

עשית

ב א ו ר

בזוקה במבשיו בבניו, והוא עזות מלח לגלות דבר הנסתר שהוא ערוה, גם הוא מקום מסוכן; ומבשיו מגזרת בושא. (הראב"ע): (יב) את כפה, כי האוזן אוזן כבף לא ביד ורבותיו אמרו שהוא כמו עין תחת עין, וטעמו עונש ממון: (יג) בכיסך, מקום למאזנים, או יוליף מן הכיס בדרך רמאות, והראשון הוא נכון, והעד כיוס אחר יהיה לכלנו (משלי א' י"ד), משקל אחד, ומגזרת תכוסו על הזה ואם הוא משרש אחר. (הראב"ע): גדולה וקטנה, שלא יהא נוטל בגדולה ומחזיר בקטנה, (ספרי), אלא נוטל כמו שמחזיר ומחזיר כמו שנוטל. ולשון רש"י גדולה וקטנה, שעושה שני חלאי זקוקים אחד גדול ואחד קטן לרמות בני אדם שבאוקל שני חלאי זקוקים ביחד הרי הוא זקוק בחתיכה אחת מזומגס וישר, ולכן אמר אכן שלימה, זקוק שלם מזומגס בחתיכה אחת תעשה שלא יוכל לרמות, ודבריו רחוקים מן הפשע, כי מה יעשה עם איפה ואיפה: (טו) שלמה, שתי' גדולה כאן הזוק ולא יהיה בה שום חסרון: וצדק, שלא יהיו בה חלולים יותר מנאכן הזוק, שאז איננה נבדה כאן הזוק אף שהיא גדולה במותה, וכן איפה שלמה על הקפה מנחון וזדק על חללה מבשנים; והנה אכן הוא למשקל ואיפה

ה מ ע מ ר

האלה יולדק מדוע לא באה המזוה מקודם, כי במדבר שכל ישראל יחדיו, היה לנרדף עוזרים רבים ולא היו לריבין להגילו בכפס הרודף או באחד מאבריו, גם כבר בארנו כי עניני הדיוני כבר כוה לזקני העם לפנים (עין לעיל כ"ד ט"ז), וא"כ גם לפי הפשוט יתכן. (יג) מכאן עד י"ז זיהיר על הגזל וידוע כי הגזל והחמס ישתחו סבת האנושי.

זכור

כ י ת צ א ב ה

אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (טז) כִּי תֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל-עֲשֵׂה אֱלֹהֵי כָּל עֲשֵׂה עוֹל: פ

(יז) זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לָךְ עִמָּלְךָ בְּדַרְךָ בְּצֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם: (יח) אֲשֶׁר קָרָה בְּדַרְךָ וַיִּזְנֶב בְּךָ כָּל-הַנְּחֻשְׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאֶתְּהָ עֵיף וַיִּגַע וְלֹא יִרְא אֱלֹהִים: (יט) וְהָיָה

בהגיה

תרגום אשכנזי קכח

בעסט, דא דער עוויגע דיין גאטט דיר איינגיבט; (טז) דען, וועלכער דייעועס טהוט, ווער איין אונרעכט פֿעראיבט, איזט דעם עוויגען, דייענעם גאטטע, איין גרייל. (יז) גע. דענקע דאראן, וואס דיר עמלק געטהאן, אויף דעם וועגע אלס אוהר אויס מצרים צאגט; (יח) וויא ער דיר אויף דעם וועגע איבערפֿיעל, אונד היג. טער דיר הער דיא שוואַצען ערשלוג, דיא צוריק בלייבען מוסטען, עבען דא דוא פֿער.

שמאָטעט אונד מירע וואַרסט; אונד פֿירטעטע גאָטט ניכט. (יט) ווען דיר נון דער עוויגע

תרגום אונקלוס

ארעא די יי אלהך יהיב לך: (טז) ארי מרחק קדם יי אלהך כל עבד אלן כל עבד שקר: (יז) הוי דכיר ית די עבד לך עמלק באורחא במפקכון ממצרים: (יח) די ארעף באורחא וקטיל בך כל דהוו מתאחרין בתוך ואת ומשלהי ולא דחיל מן קדם

ר ש י

עשית כן יהיה לך הרבה: (יז) זכור את אשר עש' לך. אם שקרת במדות ובמשקלות הוי דואג מגרזי האויב שנאמר מאזני מרמה תועבת ה' (משלי י"א) וכתוב בתריסר בא דוקן ויבא קלון: (יח) אשר קרך בדרך. לשון מקרה. דבר אחר לשון קרי ושומאה שהיה מטמאן במשכב זכור. דבר אחר לשון קור וחם לנגך והפשיך מרתיחתך שהיו האומות יריאים להלחם בכס ובא זה והתחיל והראה מקום לאחרי' משל לאמנטי רותחת שזין כל בריה יכולה לירד בתוכה בא בן בליעל אחר קסן וירד לתוכה אע"פ שזכרה הקרה אותה בפני אחרים: ויזנב בך. מכת זנב חותך מילות חורק כלפי מעלה: כל הנחשלים אחרוך. חסרי כח מזמת חטאם שהיה הענן סולטן: ואתה עיף ויגע. עיף כלמא דכתיב וילמא שם העם למים (שמות י"ז) וכתוב אחריו ויבא עמלק: ויגע. בדרך: ולא ירא. עמלק אלהים מלהרע לך:

תמחה

ב א ו ר

ואיפה למדינה, ובדרך כלל זהיר לכל מין ממני המדינה ויכלול גם מדינת הגודל כמו האמה: (טז) כל עשה אלה, אכן ואכן איפה ואיפה, והכלל כל עושה עול צפה ובמעשה בסתר או בגלוי. (הראז"ע): (יח) אשר קרך, מלשון מקרה וקרי, שהתנגד לך, עיין מה שכתבנו על מלת קרי, צב' נחקתי: ויזנב בך, כרת זנבך, והם הנחשלים אחרוך, שלא יהיה נס כח ללכת, יתכן להיות מלת נחשלים כמו נחלסים, וכן כנש כנש. (הראז"ע): ואתה עיף, למא למים כי נרפידים בא עמלק וסם כתוב וילמא שם העם למים: ויגע, מן הדרך: ולא ירא, שב אל עמלק, והוא

ה מ ע מ ר

(יז) זכור, גם למנוה הזאת לא היה לריך לזכור מקודם באשר זכר והיה צהנית ה' אלהיך לך. והיה

תרגום אשכנזי

כי תצא כה כו

עוויגע דיין גאטט, אין דעם לאנדע דאז ער דיר צום בעזיט צע איינגעבען ווילל, פאן אל לען דייען פיינדען אומהער ווירד רוהע פערשאפֿט הא בען, זאלסט דוא דאז אנדען קען עמלק'ס אויסטילגען אונ טער דעם היממעל; דיעועס פֿערגעססע ניכט.

בהניח יהוה אלהיהו לך מכל איביה מסביב בארץ אשר יהוה אלהיה נתן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח: פ

ז

כו (א) והיה כי תבוא אל הארץ אשר יהוה אלהיה נתן לך נחלה

ט

כו (א) ווען דוא אין דאז לאנד קאמסט, דאז דער עוויגע דיין גאטט דיר צום ערבנוט אייניג

וירשעה

תרגום אונקלוס

ר ש י

(יט) תמחה את זכר עמלק. מאיט ועד אזה מעולל ועד יונק משור ועד זה שא יהא שם עמלק זכר אפילו על הכהמה לומר בהמה זו משל עמלק היתה:

י: (יט) ויהי פד יניח יי אלהך לך מכל בעלי דבבה מסחור סחור בארעא די יי אלהך יחיב לך אחסנא למירתה תקמי ית דכרנא דעמלק מתחות שמיא לא תתנשי:

כו (א) והיה כי תבא. וירשעה וישנת בה. מגיד שלא תחייבו צבכורים עד שכנשו את הארץ וחלקיה: מראשית

כו (א) ויהי ארי תיעול לארעא די יי אלהך יחיב לך אחסנא ותרתה

ותיחב

ב א ו ר

והוא פעל עבר, (הכוונה שאינו תואר, כמו עיף ויגע, כי היה ראוי לנא בסמיכות, כמו כי ירא אלהים אתה), כמו כי כבד ממך (שמות י"ח ט'), כי זקן ילחק, כאשר אהב (בראשית כ"ו ט'). (הראב"ע): (יט) בהניח, הטעם כי זאת המנוה תלויה אחר שירשו את הארץ, ושקטה הארץ ממלחמה מכל סביבותיה, כי כל זמן שיתעסקו עם מלחמות הקרובים אליהם, אינם חייבים להלחם בעמלק: תמחה, שורש מחה הונח על מחיקת הכתב מעל הספר, כמו מחני נא מספרך (שמות ל"ב ל"ב), והוא אל על הכליון וההשמדה, כאלו היה שם וזכר אדם חקוק בזכרון יודעיו וזכריו, ומשנכרת האדם עד שרשו ואין לו שארית בארץ, ישכח ויאבד שמו וזכרו, וכן ולא ימחה שמו מישראל (לעיל כ"ה ו'): אח זכר עמלק, זהו והמתה מאיט ועד אזה מעולל ועד יונק משור ועד זה (שמואל א' ט"ו ג'), שלא יאמר זה הי' משלל עמלק, ודברי התורה כלל, ודברי שמואל הוביא פרט. (הראב"ע): לא תשכח, אחר זכור לחוק, וכן מלות רבות בתורה. (הראב"ע), ויתכן שלא תשכח שב על תמחה את זכר עמלק, כלומר שתזכור מה שעשה לך עמלק, ואל תשכח להאביד שמו וזכרו:

וירשעה

ה מ ע ר

כו (א) והיה כי תבא, הנה כאשר התחיל לבאר להם המלות בסדר ראה (פרשה י"ב) פתח בהנחת קרבנות למקום הנבחר לפי שבו תבון האחדות האומה ביתר שאת ויתר עז, כאשר בארנו שם, לכן סיים גם עתה המלות בהנחת צבכורים לבית ה' ולהתודות שם לפני ה' (כי גם וידוי מעשרות הי' במקדש אל כמו שכתב הרא"ה ולהגיד בפיו בבית מקדשו וכו'), ובה השלים המלות כלם (כי המלות של הקמת המזבח בעבר הירדן וברכה וקללה בהר גריזים ובהר